

Проф. др ВЛАДИМИР ЈОВАНОВИЋ
(1923-1993)

Реч проф. др Радомира Ђуровића на Комеморативној седници Наставно-научног већа Правног факултета у Београду 30. XII 1993.

Поштована Породице Јовановић, драги Луција, Марија и Мирко, цењене колеге и пријатељи,

После више од четрдесет година преданог и плодносног научног и педагошког рада завршио се животни пут, свима нама драгог колеге и пријатеља, професора др Владимира Јовановића. Правни факултет у Београду може бити поносан што је имао таквог угледног професора, научног радника и блиставог правника. Својим преданим радом, непосредношћу и срдечношћу пленио је све оне који су га познавали. То је и тајна његовог великог научног доприноса и правничке ерудиције. Велико је научно и животно дело покојног професора Владимира Јовановића.

Професор Владимир Јовановић је рођен 23. новембра 1923. године у Белој Цркви. Дипломирао је на Правном факултету у Београду 1950. године. Идуће, 1951. године, изабран је за асистента Правног факултета. Године 1956. одбранио је докторску дисертацију *"Права осигурача према трећем одговорном лицу"*, која је публикована 1957. године. Исте године изабран је за доцента, за ванредног професора 1960, а за редовног професора 29. јуна 1966. године. Школске 1955/56. био је слушалац Универзитетског центра у Нансију, где је добио диплому виших европских студија.

Објавио је велики број књига, чланака, есеја и правних анализа. Од овог значајног броја радова, тешко је одабрати шта да се овом приликом помене. Све то допринос је правној науци. И поред тога поменули бисмо неколико дела: Менично и чековно право (у заједници са др М. Бартошем и З. Антонијевићем), Београд, 1953, друго издање 1974. године; Послови привредног права (у заједници са професорима др Н. Балогом и З. Антонијевићем), Београд, 1952; Привредно право-Привредне организације, Београд, 1961; Осигурање у привреди, Београд, 1962; Осигурана сума и накнада из осигурања код обавезног осигурања у саобраћају, Београд, 1974; Начело обештећења у осигурању, Загреб, 1971; Правни положај (статус) радних организација, "Велики правни приручник 1", Београд, 1972; Самоуправно право као израз самоуправних друштвено-економских односа, Београд, 1975; Организације удруженог рада (у сарадњи са Л. Спиновић-Јовановић), "Енциклопедија имовинског права и удруженог рада", Београд, 1978; Самоуправно право у правном систему СФРЈ (у сарадњи са др Б. Кошутићем), "Привредна штампа", Београд, 1981; Уговор о заступању, Београд, 1987; Осигурање кредита, Београд, 1987. године.

О научно доприносу професора др Владимира Јовановића могла би се написати повелика књига. Ипак, овде би нагласили два момента из тог богатог опуса. То је пре свега огроман допринос теорији и пракси права осигурања, једној релативно младој грани правне науке и допринос статус-

ном праву привредних организација, посебно правном статусу предузећа. Још педесетих и шездесетих година, професор др В. Јовановић је правилно оценио значај ове две научне области и са гледишта правне теорије и са гледишта правне праксе. У објављеним делима извршена је научна анализа и синтеза врло сложених правних односа. Понуђена су одговарајућа правна решења, а што је у доброј мери утицало и на унапређење законодавних решења у овим значајним правним областима. Своје правне ставове увек је знао доследно да брани ваљаним аргументима. Био је изванредан у систематичном изношењу чињеница и њиховом правном образлагању. То су особине талентованог правника и изванредног научног радника.

Изнели смо само један делић научног доприноса, а биће потребно доста времена и рада да се свестрано оцени изузетан допринос овог марљивог научног радника.

Професор В. Јовановић је био члан бројних научних и стручних правничких удружења и у земљи и у иностранству. У свим удружењима је имао активну улогу и умногоме допринео афирмацији права и правне науке. Као члан Правног савета и многих стручних савета, одбора и комисија за израду законских текстова, допринео је да понуђена решења буду што боља. Његова марљивост и динамичност у раду правничких удружења, органа и институција, пример је како се треба залагати и борити за што боља и доследнија правна решења. Посебну улогу професор В. Јовановић је имао у раду и развоју Института за упоредно право у Београду и то од почетка рада Института, па до краја живота. О томе ће даље рећи професор М. Јосиповић.

Професор В. Јовановић је преко тридесет година био истакнути арбитар Спољнотрговинске арбитраже при Привредној комори Југославије. Истовремено био је и арбитар многих иностраних међународних трговинских арбитража, сталних и *ad hoc*. Као арбитар и председник арбитражних већа истакао се у свом правно коректном и непристрасном одлучивању у врло сложеним међународним привредним споровима. Стога је врло радо именовао за арбитра или председника арбитражног већа, од домаћих и од иностраних странака у спору.

Посебно место професору В. Јовановићу припада у наставном и педагошком раду, како на Правном факултету у Београду, тако и на другим факултетима широм земље. Десетине генерација правника имале су прилике да прате изузетно жива и надахнута предавања професора В. Јовановића. Свима ће остати у неизбрисивом сећању изврсна предавања и вежбе који су их са лакоћом уводили у најсложенија правна питања из области привредног права и права осигурања, као и из других правних области. Доследно својој марљивости и бескрајној радности, није се либио да као редовни професор узме по две-три групе студената на вежбама. Оно што је у сваком сусрету освајало сваког студента и млађег колегу је спремност да у сваком тренутку помогне и зналачки упуту у решавање сложених правних питања. Право је задовољство било радити са професором В. Јовановићем на неком правном питању у неком савету, одбору или стручној комисији. Та особина је дошла до пуног изражаја у раду на последипломским студијама. Скоро тридесет година били смо врло често у испитном "трију" - професор В. Јовановић, професор З. Антонијевић и ја, и сарадња је била таква да никада није било ни најмање замерке, а камоли неслађања. То је са своје стране доприносило квалитету испита и одбранама докторских дисертација и магистарских радова којима смо руководили.

Професор В. Јовановић је био драг и непосредан човек. Био је "учињен човек", што би рекли Црногорци. Увек спреман да изађе у сусрет другоме, да му учини услугу и пружи помоћ, без обзира на тешкоће са којима је та услуга или пружање помоћи везано. По томе ће посебно остати у најдражој успомени свима у колективу Правног факултета и ван њега.

Значајно је животно дело професора В. Јовановића, његов допринос правној науци, Правном факултету и нашој друштвеној заједници је велики

и трајан. Са захвалношћу ћемо се сећати драгог човека и колеге. Његов лик ће остати у нашим срцима, а његова дела ће подстицати нова поколења наших правника и научних радника.

Дубоко саучешће поштованој, ожалошћеној породици, а нашем драгом колеги професору В. Јовановићу, Хвала и Слава.

НА КРАЈУ ВЕЛИКОГ ПУТА

*Idem velle atque idem nolle ea demum vera
amicitia est.*

Овај последњи поздрав проф. др Владимиру Јовановићу долази од човека који га је доживео и запамтио као пријатеља, као учитеља и изнад свега као саборца у промоцији идеја тржишне привреде и њоме имплициране институционалне трансформације.

Није уобичајено и може да изненади да економиста пише опрштајни текст за једног угледног правника. Но, осећање екстравагантности се губи ако се узме у обзир да је прелаз из света социјализма у свет тржишних привреда еминентно мултидисциплинарно подручје, да је његова правна димензија истински пресудна и да економска анализа транзиције не може далеко одмаћи ако своје упориште не нађе у чврстим начелима правне науке. Сви они који су имали ту драгоцену привилегију да им се професионални путеви укрсте са професором Јовановићем могли су, прво, да се увере колико су у обликовању ефикасне тржишне организације важне њене правне основе, а потом да увиде и шта значи сарадња врхунског правника у конципирању било каквих решења.

А професор Јовановић је био управо то - врхунски правник и велики познавалац привредног права и оних области које се на њега непосредно наслањају. Био је један од не баш многобројних стручњака који су до краја и без остатка разумели темељну и одређујућу везу између власништва и тржишта.

Много је пута имплицитно наговештавао а још чешће изричито инсистирао да није сваки облик власништва подједнако добра основа за изградњу тржишне привреде. Штавише, многе варијанте колективизованог власништва, а посебно оне које су, као доминантне, давале тон нашем институционалном декору, показују се као инкомпатибилне са заокруженом, целовитом и доследно институционализованом тржишном привредом. Тржиште тражи строго индивидуализовану, прецизно идентификовану, у свим релевантним правним димензијама строго разграничену својину. Друштвена својина је била далеко од тога модела, она се заправо нашла на супротном пољу од тог нормативног идеала за који се испоставило да представља и насušну потребу сваке децентрализоване привреде. Влада Јовановић је имао врло дубоке разлике кад је своју недавну дискусију у САНУ, приређену за објављивање, насловио "Напуштање а не трансформација друштвене својине". Уређена својина се намеће као насušна потреба у децентрализованим системима управо зато што децентрализована привреда - ако као таква, али и иначе, хоће дугорочно да опстане - не може никако бити дручија до тржишна.

То је професор Влада Јовановић сагледавао неупоредиво прецизније и јасније него толики други и управо у томе је био од велике помоћи економистима који су се професионално оријентисали на својинску транзицију. Мора се овде истаћи један важан утисак: није у тим стварима проф. Јовановић био толико супериоран зато што је био правник, него зато што је био врхунски правник или, још тачније, врхунски интелектуалац. Неодољив је

утисак да би проф. Јовановић био исто толико јасан и убедљив, једнако ефикасан у свом продорном резонувању све и да је припадао некој другој струци. Они који су имали част и предност да с њим ближе сарађују лако ће се сложити са оценом да би добро било ако би се интелектуалац тог профила и таквог формата нашао и међу економистима.

Захваљујући истанчаном осећању за толико неопходни степен индивидуализације власништва, као битну одредницу целисходне тржишне мотивације, професор Јовановић је са једнаким скептицизмом приступио свим облицима колективног власништва па тако и државној својини - према којима су власти у југословенским републикама испољиле неочекивано висок степен афинитета. Он мудро упозорава да државна предузећа на Западу нису ни издалека онолико ефикасна како се то донедавно веровало. Кроз обиље конкретних, сасвим актуелних података илуструје њено убрзано напуштање и у земљама које су словиле као њена истинска уточишта. Суверено и лежерно набраја проф. Јовановић новије, па и најновије законодавне акте у већем броју западних земаља као да је у свакој од њих истовремено и живео и радио и деловао на професионалном плану. Оне који су се лако залетали у чисто резонување без чињеничке подлоге професор Јовановић је дискретно и ненаметљиво подсећао како је важно познавати емпиријску страну питања о којем се расправља. Немојмо - била је његова имплицитна али речита порука - да се залећемо у аранжмане које други, богатији од нас и знањем и искуством, увелико и дефинитивно напуштају.

Уз сав афинитет према приватном власништву, за које му је било јасно да представља једину праву институционалну основу за тржишну привреду, Влада Јовановић је, као мудар и обавештен човек, добро знао да се друштвена својина не може ликвидирати преко ноћи и да ћемо дуго морати да се миримо са "суживотом" разних облика својине, укључујући и колективне. Такође је знао, а и другима убедљиво објаснио, да нећемо моћи брзо да се отарасимо идеологије и психологије својствене минулим временима, као ни инерције у понашању која одражава дуго акумулиране навике у једном систему поремећене мотивације и потиснуте економске одговорности. Шта тек рећи о његовом чврсто аргументованом и снажно интонираном инсистирању на мобилности капитала - што је у самој сржи економског сагледавања ефикасности - и о финансијским инструментима који ту мобилност омогућују на најделотворнији начин? Никада неће зачудити што је из оваквог резонувања проистекао закључак да тржиште не може бити комплетно у правом смислу уколико не садржи и тржиште капитала, а будући да је апсурдна и сама замисао тржишта капитала без приватног власништва, Влада Јовановић је нашао један додатни, свој начин да докаже нужност приватне својине као кључног институционалног предуслова тржишне привреде.

Попут свог великог имењака и презимењака у новијој српској прошлости, проф. др Владимир Јовановић био је велики поклоник либералних начела и либералне друштвене теорије. То је произлазило из целокупне његове активности, из свеколиког његовог опуса и из ставова које је заговарао и поред тога што ту своју интелектуалну и политичку оријентацију није експлицитно артикулисао. Није то чинио јер није требало: знацима је било јасно и без изричитог формулисања, а оним другим не би вредело ни далеко детаљније и дословније образлагање. Но, из Владиних радова и јавних наступа лако би се могла реконструисати његова теорија државне и привредне организације: ограничена али уставно јасно дефинисана, ефикасна, модерна и јака држава, приватна својина као доминантни тип власништва, уставно загарантована и делотворно заштићена људска права, широке економске и друге слободе...

Остали смо без Владе Јовановића - професора, покретача и организатора последипломских студија, директора једног угледног института, јавног радника и човека широко обавештеног о стварима које се догађају у

нашем вазда релевантном међународном окружењу. Није случајно што је он толике године руководио управо Институтом за упоредно право. Одлазак професора Јовановића не може ничим да се надокнади. Па ипак, остаје могућност да се вратимо његовим радовима. За оне који су имали срећу да га ближе упознају, читање његових радова подсећаће на оне лепе разговоре које су са њим могли да воде: живахне, садржајне, пуне занимљивих обрта и увек везане за питања која ангажованог интелектуалца не могу оставити равнодушним.

Љубомир Маџар